

СЕКЦІЯ 2 СОЦІАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН І ЖИТТЄВІ ОРІЄНТИРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

EMOTIONAL STATE AND LIFE ORIENTATIONS OF STUDENTS IN CONDITIONS OF INSTABILITY: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Стаття присвячена аналізу емоційного стану й життєвих орієнтирів студентської молоді в умовах суспільної нестабільності. Проблема невизначеності розглядається як багатовимірний феномен, що впливає на поведінкові стратегії особистості, прийняття рішень і процеси соціальної адаптації. У дослідженні використано метод анкетного опитування студентів чотирьох вищих навчальних закладів Івано-Франківська (n = 352), результати якого оброблені з використанням мови програмування R.

З'ясовано, що значна частина молоді оцінює свій емоційний стан як нестабільний, що корелює з відсутністю чітких життєвих цілей. Виявлено статистично значущий зв'язок між наявністю довгострокових планів і рівнем емоційної стійкості (p-value = 0,000005), що свідчить про важливість орієнтації на майбутнє як чинника психологічного благополуччя. Дослідження також засвідчило гендерні відмінності в стратегічному плануванні: респонденти жіночої статі менш схильні до формулювання довгострокових життєвих цілей (p-value = 0,047).

Аналіз впливу воєнного стану на емоційний стан студентів показав відсутність прямого статистичного зв'язку між оцінкою ситуації та рівнем психологічного благополуччя (p-value = 0,1305). Це вказує на наявність інших вагомих факторів, що визначають адаптивність молоді до нестабільних умов. Методами аналізу природної мови визначено ключові уявлення студентів щодо понять «невизначеність» і «стабільність». Установлено, що невизначеність асоціюється переважно з нестабільністю, невпевненістю й відсутністю контролю, тоді як стабільність розглядається як гарантованість майбутнього, емоційний баланс і фінансова безпека.

Результати дослідження підтверджують актуальність проблематики невизначеності в контексті соціальних трансформацій і вказують на необхідність розроблення програм підтримки молоді, спрямованих на підвищення рівня адаптивності, формування чітких життєвих орієнтирів і зміцнення психологічної стійкості в умовах суспільної турбулентності.

Ключові слова: студентська молодь, емоційний стан, життєві орієнтири, невизначеність, соціальна адаптація, стратегічне планування.

ченість, соціальна адаптація, стратегічне планування.

The article is devoted to the analysis of the emotional state and life orientations of student youth in the context of social instability. The problem of uncertainty is considered as a multidimensional phenomenon that affects the behavioral strategies of the individual, decision-making and social adaptation processes. The study used the method of questionnaire survey of students of four higher educational institutions of Ivano-Frankivsk (n = 352), the results of which were processed using the R programming language.

It was found that a significant part of young people assess their emotional state as unstable, which correlates with the lack of clear life goals. A statistically significant relationship was found between the presence of long-term plans and the level of emotional stability (p-value = 0.000005), which indicates the importance of future orientation as a factor of psychological well-being. The study also showed gender differences in strategic planning: female respondents are less likely to formulate long-term life goals (p-value = 0.047). The analysis of the impact of martial law on the emotional state of students showed no direct statistical relationship between the assessment of the situation and the level of psychological well-being (p-value = 0.1305). This indicates the presence of other important factors that determine the adaptability of young people to unstable conditions. Using the methods of natural language analysis, the key ideas of students regarding the concepts of "uncertainty" and "stability" were identified. It was found that uncertainty is associated mainly with instability, uncertainty and lack of control, while stability is seen as a guarantee of the future, emotional balance and financial security.

The results of the study confirm the relevance of the problem of uncertainty in the context of social transformations and indicate the need to develop youth support programs aimed at increasing the level of adaptability, forming clear life guidelines and strengthening psychological stability in the context of social turbulence.

Key words: student youth, emotional state, life guidelines, uncertainty, social adaptation, strategic planning.

УДК 316.346.32-053.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.71.2>

Пташник О. І.

к.соціол.н., доцент,
в. о. завідувача кафедри права
та публічного управління
Заклад вищої освіти «Університет
Короля Данила»

Пташник С. І.

студентка
Івано-Франківський національний
медичний університет

Білоус С. О.

викладач
Фаховий коледж Закладу вищої освіти
«Університет Короля Данила»

Постановка проблеми. Проблема невизначеності є об'єктом дослідження представників різних наукових дисциплін. Зокрема, поняття невизначеності активно використовується у філософських, соціологічних, економічних, міждисциплінарних

і психологічних концепціях, набуваючи різних інтерпретацій залежно від контексту. У більшості випадків цей феномен пов'язують із процесами вибору, ухвалення рішень, ризику й особистісного самовизначення. Науковці зосереджуються на

аналізі механізмів прийняття рішень і їх реалізації в умовах нестабільності.

Зміна підходів до осмислення невизначеності зумовила її розгляд не лише як характеристики конкретних ситуацій, а і як незмінної риси людського існування. Ця особливість простежується в різних сферах життєдіяльності особистості: економічній, політичній, соціальній, культурній, професійній та особистій. Вона значною мірою детермінована динамікою сучасного суспільного розвитку, що проявляється через періодичні економічні кризи, інтенсифікацію міграційних процесів, інформаційну перенасиченість, зростання ролі віртуальної взаємодії та глобалізаційні трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Невизначеність як стан сучасного суспільства є предметом міждисциплінарних досліджень, зокрема соціології, економіки, психології, державного управління, філософії. В українській соціології питання життєвих орієнтирів молоді в умовах невизначеності й соціальної турбулентності досліджували такі науковці, як Є. Головаха, В. Горбов, Т. Єрескова, М. Копитко, В. Любчук, О. Мазурик, М. Пірен, М. Шульга. З огляду на дослідження цих учених, глибшого розуміння потребує питання щодо того, як молодь адаптується та формує свої життєві орієнтири в умовах суспільних змін і невизначеності.

Метою статті є аналіз емоційного стану й життєвих орієнтирів студентської молоді в ситуації невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному світі особистість постійно перебуває в умовах невизначеності, що змушує її обирати між двома стратегіями: прийняттям нестабільності як природного компонента життя або сприйняттям її як потенційної загрози. У цьому контексті ставлення до невизначеності відіграє роль регулятора поведінки індивіда в ситуаціях, що потребують адаптації та прийняття рішень. Отже, актуальним є питання визначення особливостей реагування особистості на обставини, позначені нестабільністю й непередбачуваністю. В Україні стан суспільної турбулентності й посилення невизначеності значною мірою поглибився внаслідок повномасштабного вторгнення росії та запровадження воєнного стану. Як уже зазначалося, нестабільність зовнішнього середовища, а також характеристик об'єктів, що в ньому функціонують, чинять безпосередній або опосередкований вплив на людську діяльність, емоційний стан і можливість самореалізації. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення сприйняття ситуації невизначеності студентською молоддю, адже саме ця соціальна група є своєрідним відображенням майбутнього суспільства, а рівень її адаптивності та психологічного благополуччя є важливим індикатором загального соціального розвитку. З огляду на це, дослідження й аналіз розуміння студентською молоддю невизначеності, ставлення до

невизначеності й турбулентності суспільства та її адаптивних можливостей є актуальним.

Дослідження проводилося методом опитування, інструментарієм якого була авторська анкета, яка включала запитання про оцінку емоційного стану респондентів, їхнє розуміння стану «невизначеності» та «стабільності», їхньої здатності планувати в ситуації невизначеності. Дослідження охоплено чотири вищі навчальні заклади Івано-Франківська, вибірка становила 352 особи (таблиця 1). Аналіз даних проведено з допомогою мови програмування R і графічної оболонки RStudio.

Таблиця 1

Статевовікова структура респондентів

	Жінка	Чоловік	
16–18 років	196	88	264
19–20 років	54	14	68
21–22 роки	6	6	12
Понад 23 роки	12	16	28
	248	124	372

На початку дослідження ми намагалися з'ясувати рівень емоційного стану респондентів. Відповідно до результатів дослідження, рівно 50 % опитаних оцінюють свій поточний емоційний стан на 4 або 5 балів за п'ятибальною шкалою, а решта 50 % – на 1, 2 та 3 бали. Таким чином, середня оцінка становить 3,5 бала. При цьому про факт наявності чітких цілей у власному розвитку згадують понад половину опитуваних, а близько 7 % відзначають повну відсутність таких цілей.

За результатами відповідей на два вищенаведені питання сформовано гіпотезу, що наявність цілей розвитку прямо впливає на емоційний стан особистості. Тобто існує статистично значущий зв'язок між оцінкою власного емоційного стану й наявністю цілей власного розвитку. Для перевірки гіпотези використано точний тест Фішера з рівнем надійності 0,95, де ключовим свідченням про наявність такого зв'язку є значення p-value (критичне значення). Числовою межею, що дає змогу свідчити про наявність зв'язку, є 0,05, якщо емпіричне значення p-value перебуває нижче за цю межу, то зв'язок підтверджується. У випадку цієї гіпотези значення p-value становило 0,000005, що дає змогу впевнено стверджувати про наявність зв'язку між емоційним станом респондентів і наявністю цілей власного розвитку.

Що стосується термінів реалізації, зазначених респондентами, цілей, то понад половина з них висловилися про наявність довгострокових термінів, приблизно по 20 % відповідей розподілилися між середньостроковими й короткостроковими часовими рамками, а ще 10 % заявили, що не мають термінів реалізації цілей. З урахуванням того факту, що лише 7 % респондентів безпосередньо заявили про те, що не мають цілей власного розвитку в попередньому питанні, можна ствер-

джувати, що решта 3 % мають цілі без чітко визначених часових проміжків їх реалізації (рис. 1).

У контексті гендерного розрізу сформовано гіпотезу про наявність статистично значущого зв'язку між статтю респондента й наявністю чіткого терміну реалізації цілей. Зазначена гіпотеза перевірена за допомогою точного тесту Фішера, а p -value становило 0,047, що дає змогу стверджувати про наявність такого зв'язку. Під час подальшої перевірки за допомогою точного тесту Фішера з односторонньою альтернативою прослідковується така істотна відмінність: респонденти жіночої статі мають значно менший шанс мати річні чи багаторічні цілі порівняно з наявністю жодних цілей, ніж респонденти чоловічої статі.

Далі ми намагалися з'ясувати фактори, які чинять позитивний і негативний вплив на розвиток молоді. До позитивних факторів зараховано таке: власне бажання саморозвитку, підтримку близьких людей, економічну стабільність, мир, підтримку друзів і низку інших. Аналіз результатів опитування дає змогу зробити висновок, що основними позитивними факторами, які впливають на реалізації цілей респондентів, є такі: самомотивація (понад чверть відповідей припадає на цей фактор впливу) і водночас наявність підтримки з боку близьких людей (на цей кластер теж сукупно припадає чверть відповідей). Політично-економічні питання при цьому відіграють позитивну, хоч і не досить вагомую роль (рис. 2). Також питання конкуренції не належить до позитивних факторів впливу на реалізацію цілей респондентів. На противагу позитивним, ключовими негативними факторами, що заважають молодим людям реалізовувати власні цілі, є насамперед соціально-економічна ситуація в країні (економічна нестабільність, недостатність фінансів і можливостей) і психологічні аспекти людської життєдіяльності (страх помилки, осуду з боку оточення й рідних) (рис. 3).

Щодо впливу воєнного стану на власне самопочуття відповіді респондентів дають змогу припускати про високий рівень адаптації до поточних

обставин, при цьому наявні проблеми зі складністю планування й можливістю формування пріоритетів життєдіяльності.

Для верифікації інформації про високий рівень адаптації до обставин, пов'язаних із воєнним станом у країні, сформовано гіпотезу про наявність зв'язку між емоційним станом та оцінкою впливу воєнного стану. Ця гіпотеза сформована двома номінальними шкалами даних і також перевірена за допомогою точного тесту Фішера, а значення p -value становило 0,1305. Такий результат свідчить про відсутність зв'язку між емоційним станом респондентів та оцінкою впливу воєнного стану, що дає змогу стверджувати про наявність інших, більш вагомих факторів, які впливають на емоційний стан респондентів. Тільки 9 % молодих людей відчують роздратування через війну, а 44 % опитаних зазначили, що вони подолали емоційні труднощі, пов'язані з війною, і змогли адаптуватися (рис. 4).

Адаптивність респондентів до умов воєнного стану можна пояснити через поняття резильєнтності (психологічної пружності), яке характеризується тим, що, чим тривалішою є дія подразника на емоційний стан особистості, тим стійкішим є його сприйняття. Тобто особистість починає раціонально мислити, її дії стають вираженими, попри емоційну нестабільність.

Відповідаючи на запитання про впевненість у реалізації власних планів, трохи менше ніж половина опитаних вважає, що ці плани обов'язково реалізуються. При цьому зберігається відносно високий рівень невизначеності респондентів у контексті можливості здійснення власних планів: близько третини не можуть однозначно стверджувати в цьому контексті (рис. 5).

Ще однією гіпотезою, сформованою задля глибшого вивчення зв'язків у контексті дослідження, була гіпотеза про статистично значущий зв'язок між емоційним станом респондента й упевненістю в здійсненні власних планів. Критерієм для перевірки знову був точний тест Фішера, а значення

Термін реалізації цілей

За наявності, у %

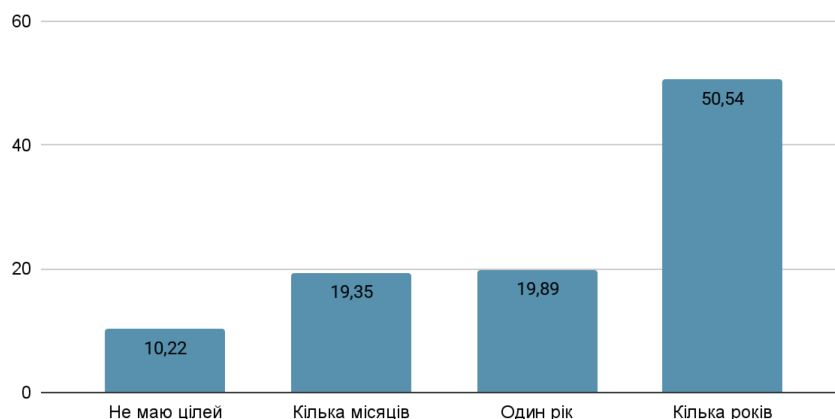

Рис. 1. Терміни реалізації цілей студентською молоддю

Фактори, що позитивно впливають на розвиток респондентів

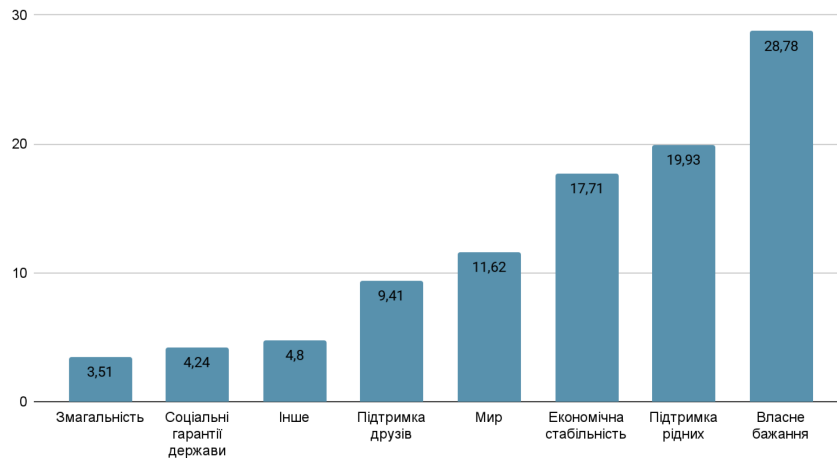

Рис. 2. Позитивні фактори впливу на реалізацію цілей

Фактори, що негативно впливають на розвиток респондентів

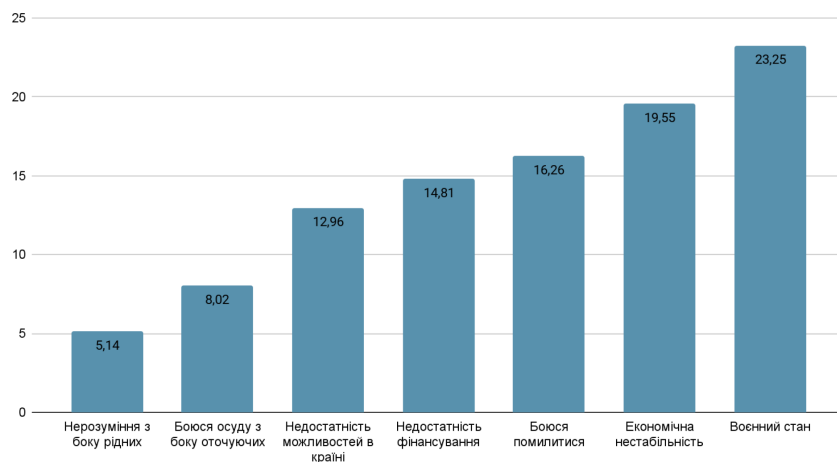

Рис. 3. Негативні фактори впливу на реалізацію цілей

Як воєнний стан впливає на респондентів?

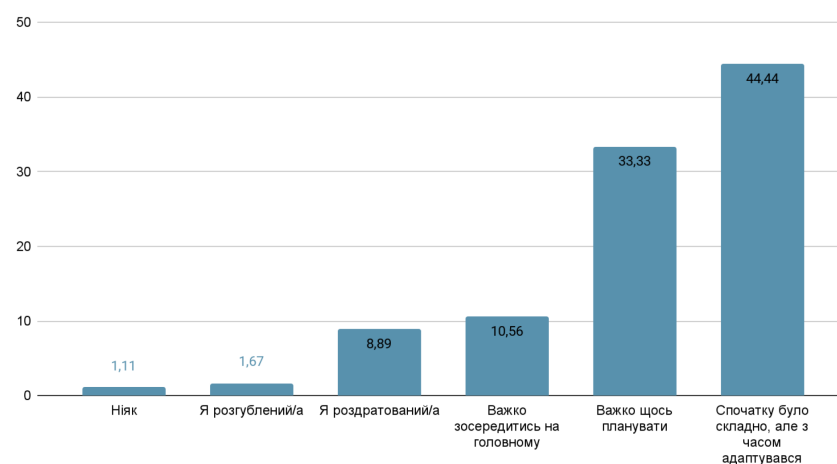

Рис. 4. Вплив воєнного стану на емоційний фон респондентів

p-value становило 0,02932, що дає змогу стверджувати про наявність зв'язку між емоційним станом респондента й упевненістю в здійсненні власних планів.

Відповідаючи на питання анкети про ознаки стабільного суспільства, респонденти відзначали наявність розмаїття можливостей, гарантій і зовнішньої підтримки. Найбільший відсоток (29 %) відповідей стосується підтримки рідних.

Про впевненість у реалізації власних планів

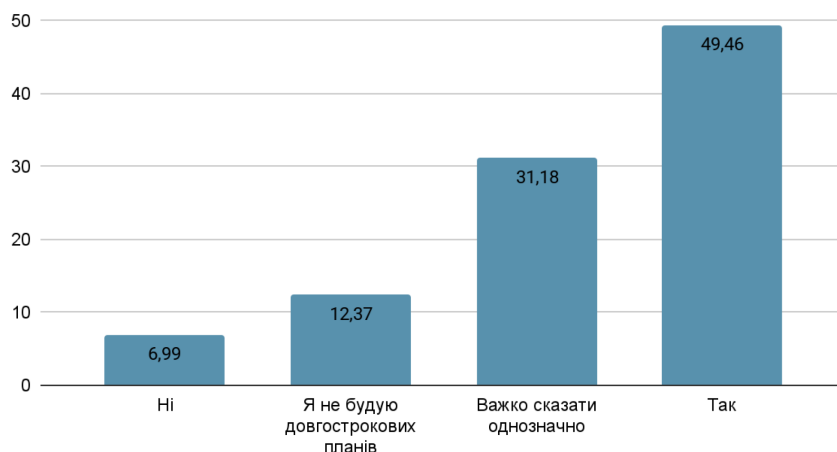

Рис. 5. Упевненість респондентів у реалізації особистих планів

респондентів до ознак стабільного суспільства зарахували можливість задовольняти власні потреби, 24,6 % – можливість планувати майбутнє, 19 % – стабільний прибуток, 7,8 % – гарантії роботи, по 6,1 % – підтримку молоді й соціальні гарантії, 4,1 % – підтримку бізнесу, решта 3,3 % розподілили між собою всі вищеперераховані ознаки в сукупності [3].

Анкета дослідження також містила запитання відкритого типу, які опрацьовувалися з допомогою методів аналізу природної мови (Natural Language Processing). Основними графічними візуалізаціями відповідей на ці питання стали так звані хмарки слів (wordcloud) (рис. 6) і павутинки слів (wordnetwork) (рис. 7).

Першим було таке питання: «Як ви розумієте невизначеність?» Проаналізувавши відповіді респондентів, констатуємо, що ключовим лексичним поняттям у темі невизначеності є поняття життя як

такого. При цьому невизначеність чітко корелює з нерозумінням, невпевненістю, нестабільністю: чітко простежується наявність префікса не- в цих поняттях. Щодо зв'язків між словами, то слово «життя» залишається центральним поняттям, довкола якого гуртується розуміння терміна невизначеності серед респондентів.

Друге питання звучить так: «Що для вас є стабільністю?» Під час аналізу відповідей на це питання прослідковується чіткий розподіл поглядів на два кластери: одна частина респондентів зазначає, що стабільність дорівнює впевненості в завтрашньому дні; інша – під стабільністю розуміє емоційну рівновагу й фінансову сталість (рис. 8–9).

Висновки. Результати проведеного дослідження підтвердили, що проблема невизначеності є важливим соціальним феноменом, який суттєво впливає на поведінкові стратегії особистості, її

Рис. 6. Кластеризація понять розуміння невизначеності методом wordcloud

Рис. 7. Кластеризація понять розуміння невизначеності методом wordnetwork

Рис. 8. Кластеризація понять розуміння стабільності методом wordcloud

емоційний стан і здатність до планування майбутнього. У сучасних умовах невизначеність постає не лише як характеристика окремих ситуацій, а і як системна ознака суспільного життя, що визначає економічні, політичні й соціокультурні процеси.

Отримані дані демонструють, що значна частина студентської молоді оцінює свій емоційний стан як нестабільний, що корелює з відсутністю чітких життєвих цілей. Водночас встановлено статистично значущий зв'язок між наявністю довгострокових планів і рівнем емоційної стійкості, що вказує на важливість формування орієнтації на майбутнє як чинника психологічного благополуччя.

Дослідження також засвідчило наявність гендерних відмінностей у ставленні до стратегічного планування: респонденти жіночої статі менш схильні до формулювання довгострокових життєвих цілей порівняно з чоловіками. Це може бути зумовлено соціокультурними особливостями й рівнем упевненості в майбутньому. Аналіз впливу воєнного стану на самопочуття студентів не виявив прямого статистичного зв'язку між оцінкою поточної ситуації та емоційним станом респондентів. Це свідчить про складність і багатовимірність факторів, що визначають суб'єктивне відчуття стабільності й психологічної адаптації.

Застосування методів аналізу природної мови дало змогу виокремити ключові уявлення студентів щодо понять «невизначеність» і «стабільність». Установлено, що невизначеність асоціюється переважно з нестабільністю, невпевненістю й відсутністю контролю, тоді як стабільність розглядається як гарантованість майбутнього, емоційний баланс і фінансова безпека.

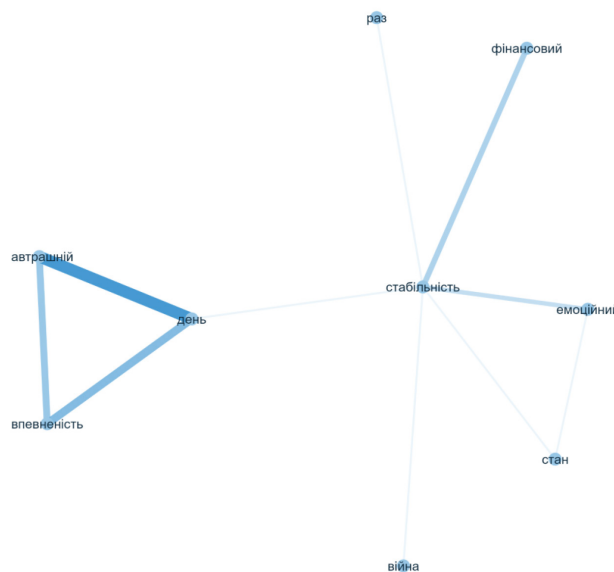

Рис. 9. Кластеризація понять розуміння стабільності методом wordnetwork

Таким чином, дослідження підтверджує актуальність проблематики невизначеності в контексті соціальних трансформацій і вказує на необхідність розроблення програм підтримки молоді, спрямованих на підвищення рівня адаптивності, формування чітких життєвих орієнтирів і зміцнення психологічної стійкості в умовах соціальної турбулентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Папуча М.В. Вплив переживання ситуації невизначеності на психологічний добробут особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія «Психологія»*. 2024. Вип. 2. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/477/446>
2. Пірен М., Ясенова А. Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення. *Освіта регіону*. 2011. № 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/658>
3. Пташник С.І., Ільків М.В., Базарко В.Р. Студентська молодь в умовах турбулентності сучасного суспільства (на матеріалах соціологічного дослідження). *Співдружність наук: архітектура, економіка, право, інформаційні технології* : матеріали XII Всеукраїнського студентського наукового симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 15 листопада 2024 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2024. 848 с. С. 562–567. URL: <https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2024-pdf>.
4. Шульга М. Збій соціальної матриці : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 284 с.